SOSYAL/KÜLTÜREL ANTROPOLOJİ

TOPLUMSAL ANLAMLAR VE KÜLTÜREL PRATİKLER

Editör

Doç. Dr. Kadriye ŞAHİN

Doç. Dr. Ayşe YILDIRIM

Vizetek Yayıncılık

SOSYAL/KÜLTÜREL ANTROPOLOJİ

TOPLUMSAL ANLAMLAR VE KÜLTÜREL PRATİKLER

Editör

Doç. Dr. Kadriye ŞAHİN
Doç. Dr. Ayşe YILDIRIM

Yazarlar

Alper SEZENER - Aylin ERASLAN- Ayşe YILDIRIM- Dilek İŞLER HAYIRLI Gökçe GEYİK - Hilal YAKUT İPEKOĞLU- İsmail Hakkı ALGÜL- Semra Özlem DİŞLİ

E-ISBN: 978-625-382-531-7
DOI: 10.54637/vizetek.9786253825317

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR
Baskı: Ankara | Ekim, 2026

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Elektronik Yayın Formatı: PDF
Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

Vizetek Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

ÖN SÖZ

Sosyal antropolojinin temelinde insanın dünyayla, mekânla, zamanla, kendi bedeniyle ve nihayetinde ötekiyle kurduğu ilişkileri anlama çabası yatar. Disiplinin 19. yüzyıldaki kurumsallaşma serüveninden bugüne uzanan yolculuğu, bizlere antropolojinin yalnızca durağan yapıları tasvir eden bir bilgi alanı olmadığını; aksine krizlerin, dönüşümlerin, eşitsizliklerin ve gündelik hayatın tam ortasında nefes alan canlı bir praksis olduğunu göstermektedir.

Kitapta bir araya gelen metinler, antropolojinin yalnızca neye baktığını değil, nasıl baktığını ve hangi sorumlulukla da yazdığını göstermektedir. Bu bağlamda eserin omurgası sosyal antropolojinin teorik ve pratik imkânlarını tartışmaya açmaktadır.

Kuramın gücüyle sahanın sahiciliğini, tarihin hafızasıyla geleceğin belirsizliklerini aynı çatı altında buluşturan bu çalışma; insanı anlamanın hiçbir zaman bitmeyen, aksine her kırılma noktasında yeniden başlayan bir çaba olduğunu hatırlatmaktadır. Farklı tematik eksenleri ortak bir antropolojik duyarlılıkla harmanlayan araştırmacıların katkıları, disiplinin yalnızca akademik sınırlarını genişletmekle kalmamakta; aynı zamanda değişen dünyada adil, çoğulcu ve anlamlı bir birlikte yaşamın imkânlarını aramaktadır.

Kitabın ortaya çıkmasında emeği geçen, metinlerini titizlikle hazırlayan tüm yazarlara, katkı sunan meslektaşlarıma ve araştırmalara sesleriyle, yaşam öyküleriyle hayat veren tüm katılımcılara yürekten teşekkür ederim.

Sosyal antropoloji yazınına katkı sunması ve tüm okuyuculara yeni yollar açması dileğiyle…

Prof. Dr. Meryem BULUT

GİRİŞ

Antropoloji insanı biyolojik, toplumsal ve kültürel yönleriyle inceleyen biyokültürel bir bilim dalıdır. Bu bilim dalının temel alanlarından biri olan sosyal ve kültürel antropoloji; farklı toplumların, sosyal ve kültürel yapıları ve pratikleri üzerine odaklanan bir alandır. Bu bağlamda bu kitap literatür taraması ve nitel araştırma yöntemleri ile farklı konularda yazılmış yedi bölümden meydana gelmektedir.

Dr. Alper Sezener tarafından yazılan **"Çağdaş Antropolojide Teori ve Pratik: Epistemik Şiddetten Ontolojik Çoğulculuğa"** başlıklı bölüm, çağdaş eleştirel antropolojinin dört ana yaklaşımını, Gayatri Chakravorty Spivak'ın temsil ve epistemik şiddet kuramını, Linda Tuhiwai Smith'in sömürge karşıtı (dekolonyal) metodoloji programını, Philippe Descola'nın ontolojik çoğulculuk çerçevesini ve Veena Das'ın sıradan şiddet analizini, tarihsel ve karşılaştırmalı bir perspektifle ele almaktadır. Disiplinin 19. yüzyıl kurumsallaşmasından düşünümsel dönüşe uzanan serüveni, bu dört yaklaşımın ortak zeminini oluşturmaktadır: Batı'nın bilgi alanındaki merkezi konumunun yerelleştirilmesi, araştırmacı öznenin kendini sorgulayan bir konuma çekilmesi ve etnografik yazımın edebi-siyasi bir inşa olarak yeniden kavranması. Spivak'ın Vertreten/Darstellen (Temsil/Tasvir) ayrımı, Smith'in Kaupapa Māori metodolojisi, Descola'nın dört ontoloji tipolojisi (animizm, natüralizm, totemizm, analogizm) ve Das'ın "sıradanlığa iniş" kavramı, birbirini tamamlayan kuramsal araçlar olarak antropolojik pratiği dönüştürmektedir. Makale, bu dönüşümün kazanımlarını ve açık gerilimlerini, ontolojik tipolojilerin tarih-dışılık riski, temsil eleştirisinin pasifleştirici potansiyeli ve kurumsal direncin devamlılığı değerlendirdikten sonra, dijital kapitalizm, iklim krizi ve yerli direnişleri bağlamında eleştirel antropolojinin güncel sorumluluklarını tartışmaktadır.

Dr. Ayşe Yıldırım tarafından yazılan "**Sınır Ötesi Ekonomi: Savaş Öncesi Nusaybin Ve Qamişlo Arasında Formel Ticaret, Akrabalık ve Ekonomik Gömülülük"** başlıklı bölümde 20. yy.'ın başlarında Türkiye-Suriye arasında çizilen sınırlarla birlikte ikiye ayrılan ve birbirine karşı konumlandırılarak iki farklı sınır kenti haline dönüşen Nusaybin ile Qamişlo arasındaki savaş öncesi formel sınır ticaretini ekonomik antropoloji perspektifiyle ele alarak ekonomik faaliyetler ile toplumsal ilişkiler/ağlar arasındaki etkileşimi incelemeyi amaçlamaktadır. Modern devlet sınırlarının

birbiriyle ilişkili olan toplumsal alanları bölmesine karşın sınırın her iki tarafındaki etnik devamlılık ve akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi, sınır ticaretinin yalnızca piyasa ekonomisi dinamikleri çerçevesinde ele alınamayacağını ortaya koymaktadır. Bu izlekte çalışma siyasi, hukuki ve kurumsal düzenlemeleri ile sınır bölgesindeki toplulukların tarihsel olarak oluşturmuş oldukları toplumsal ilişkileri arasındaki kesişime odaklanmaktadır.

Dr. Semra Özlem Dişli tarafından yazılan **"Fark Etme Sanatı": Antropolojiyi Yeniden Düşünmek"** başlıklı bölümde antropolojik bilgi üretimini konu ederek, Mardin'de yürütülen belediye temizlik hizmetlerindeki türler arası emek ilişkisine ait araştırmanın etik kurul başvuru sürecinden hareket etmektedir. Bu yolla çalışma, etnografik bir çalışmanın konusu ve özneleri hayvanlara doğru genişlediğinde ortaya çıkan epistemik dışlamaları ve sınırlamaları tartışmaktadır. Bu tartışmanın açtığı yoldan ilerleyerek çalışma, Anna Tsing'in "fark etme sanatı" olarak adlandırdığı yöntemi, antropolojik uygulamaları daha geniş ve kapsayıcı hale getirmeyi mümkün kılan yeni bir yaklaşımın temeli olarak ele almaktadır.

Dr. Hilal Yakut İpekoğlu tarafından yazılan **"Tıbbi Antropoloji Çerçevesinden Cumhuriyetten Günümüze Çocuk Sağlığı ve Beslenmesinde Değişen Yaklaşımlar"** başlıklı bölümde, yaklaşık 100 yıl önce basılan yayınlardaki sağlıklı yaşam pratiklerinin 2010'lu yıllarla birlikte yeniden gündeme geldiği görülmektedir. Ebeveynlere ve çocuklara kazandırılmaya çalışılan alışkanlıklar, günümüz hekimlerinin, araştırmaların söylemleri ile paraleldir. Bu çalışmada Cumhuriyetin ilk yıllarında sağlıklı bebek ve çocuk yetiştirme pratiklerindeki bakış açısının yıllar içerisinde geçirdiği değişim ve bu değişimin olası sebepleri kültürel bağlam içerisinde irdelenmiştir.

Dr. Dilek İşler Hayırlı tarafından yazılan **"Antropolojik Perspektiften Ölmez Ağaç ve Zeytinyağı: Aliağa Helvacı Köy Örneği"** başlıklı bölüm İzmir Aliağa'ya bağlı Helvacı köyünde zeytin ve zeytinyağının tarihsel ve kültürel önemini antropolojik açıdan ele almaktadır. Alan araştırmasına dayanan çalışma zeytinin üretim süreçlerini, halk hekimliğindeki kullanımını, sözlü kültürdeki yerini ve gündelik yaşamla ilişkisini inceleyerek zeytinin yerel kültürel belleğin önemli bir unsuru olduğunu ortaya koymaktadır.

Dr. Aylin Eraslan ve İsmail Hakkı Algül tarafından yazılan **"2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Sonrasında Antakya ve Çevresinde Zanaatların Durumu ve Sürdürülebilirliği Üzerine Antropolojik Bir İnceleme"** başlıklı bölümde 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri sonrasında Antakya ve çevresindeki zanaatların tespiti ve bu zanaatların sürdürülmesinde karşılaşılan güçlüklerin ve kolaylıkların neler olduğu, zanaatların sürdürülebilirliği için nelerin gerektiği, yetkililerden beklenti ve taleplerinin neler olduğu konusu ele alınmıştır. Çalışmanın amacı ise depremden sonra devam eden zanaatların tespiti, zanaatkârların zanaatlarını icra ederken karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğunu ortaya koymak ve bu zanaatların sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla nelerin yapılması gerektiğinin zanaatkârların duygu, düşünce, beklenti ve önerileri çerçevesinde anlamaya çalışmak, nelerin yapılması gerektiği konusunda önerilerde bulunmaktır.

Gökçe Geyik ve Dr. Ayşe Yıldırım tarafından yazılan **"Non Place ve No Future: Türkiye'de Evsiz Bireylerin Mekân ve Zaman Algıları"** başlıklı bölümde evsizlik olgusunu, evsiz bireylerin zaman ve mekân deneyimleri üzerinden ele alan bu çalışma ev kavramının yitimiyle birlikte ortaya çıkan yer, aidiyet ve gelecek algılarını incelemektedir. Araştırmanın temel argümanı evsizliğin, bireyin zaman ve mekanla kurduğu ilişkinin çözülmesiyle ortaya çıkan çok katmanlı bir deneyim olduğudur. Bu izlekte çalışmada Marc Auge'nin "non-place" (yer olmayan yer) ve geleceğin belirsizleşmesine vurgu yapan "no future" yaklaşımlarından yararlanılmıştır. Bu yaklaşımlar doğrultusunda evsiz bireyleri yaşadıkları mekanları nasıl deneyimledikleri ve bu deneyimlerin kimlik ve aidiyet algıları üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Saha araştırmasına dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın verileri derinlemesine görüşme ve katılarak gözlem yapılarak elde edilmiştir. Görüşmecilerin yaşam öyküleri mekân algısı, geçicilik deneyimi, kimlikte dönüşüm ve zaman algısının belirsizleşmesi gibi temalar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Sonuç olarak, insanı ve toplumu tek bir açıklama çerçevesine indirgemeden anlamaya davet eden bu kitap, çağdaş dünyanın karmaşık meselelerine antropolojik bir perspektiften yaklaşmak isteyenler için disiplinler arası bir düşünme alanı sunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Çağdaş Antropolojide Teori ve Pratik:
Epistemik Şiddetten Ontolojik Çoğulculuğa 1

Alper SEZENER

2. BÖLÜM

Sınır Ötesi Ekonomi: Savaş Öncesi Nusaybin ve
Qamişlo Arasında Formel Ticaret, Akrabalık Ve Ekonomik Gömülülük 13

Ayşe YILDIRIM

3. BÖLÜM

"Fark Etme Sanatı": Antropolojiyi Yeniden Düşünmek 35

Semra Özlem DİŞLİ

4. BÖLÜM

Tıbbi Antropoloji Çerçevesinden Cumhuriyetten
Günümüze Çocuk Sağlığı ve Beslenmesinde Değişen Yaklaşımlar 51

Hilal YAKUT İPEKOĞLU

5. BÖLÜM

Antropolojik Perspektiften Ölmez Ağaç ve Zeytinyağı:
Aliağa Helvacı Köy Örneği 63

Dilek İŞLER HAYIRLI

6. BÖLÜM

2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Sonrasında Antakya ve Çevresinde
Zanaatların Durumu ve Sürdürülebilirliği Üzerine Antropolojik Bir İnceleme 86

İsmail Hakkı ALGÜL

Aylin ERASLAN

7. BÖLÜM

Non Place Ve No Future: Türkiye'de Evsiz Bireylerin Mekân Ve Zaman Algıları 131

Gökçe GEYİK

Ayşe YILDIRIM